

વિજયનગર તાલુકાની ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકો પ્રત્યે આચાર્યોના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ

ડૉ. સેજલબહેન એન. કટારા
આસી. પ્રોફેસર
સંસ્કાર બી. એડ્. કૉલેજ કોડિયાવાડા

૧. પ્રસ્તાવના

કોઈપણ પ્રકારના સંશોધનના પાયામાં સંશોધન હેતુઓ, માહિતી એકત્રીકરણ, અર્થઘટન તેમજ તારણો સમાયેલા હોય છે. સંશોધન ક્ષેત્રે હાથ ધરતા સંશોધનના નિષ્કર્ષોનો અભ્યાસ કરવાથી સમગ્ર સંશોધનનો ખ્યાલ મેળવી શકાય છે. તેમજ કોઈપણ સંશોધન પ્રક્રિયાની કૃત્યશ્રુતિ જાણવા માટે તેનો સંશોધન સારાંશ ઉપયોગી નિવડે છે.

૨. સંશોધનના હેતુઓ

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ આ પ્રમાણે હતા.

- (1) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકો પ્રત્યે આચાર્યોના અભિપ્રાયો જાણવા અભિપ્રાયવલીની રચના કરવી.
- (2) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકો અને તેમના કાર્યો અંગે આચાર્યોના અભિપ્રાયો મેળવવા.
- (3) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના આંતર-વ્યવહાર અંગેના આચાર્યોના અભિપ્રાયો મેળવવા.
- (4) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોના શિસ્ત અંગે આચાર્યોના અભિપ્રાયો મેળવવા.
- (5) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોના અધ્યયન-અધ્યાપન અંગે આચાર્યોના અભિપ્રાયો મેળવવા.
- (6) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોના વિદ્યાર્થીઓ સાથેના સંબંધ અંગેના અભિપ્રાયો મેળવવા.
- (7) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોની સહઅભ્યાસિક અને શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ અંગે આચાર્યોના અભિપ્રાયો મેળવવા.

૩. સંશોધનના પ્રશ્નો

પ્રસ્તુત સંશોધનના પ્રશ્નો આ પ્રમાણે હતા.

- (1) આચાર્યોના અભિપ્રયોગ કેવા હશે ?
- (2) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે આંતર-વ્યવહાર અંગેના આચાર્યોના અભિપ્રાયો કેવા હશે ?
- (3) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોના શિસ્ત અંગે આચાર્યોના અભિપ્રાયો કેવા હશે ?
- (4) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોના અધ્યયન-અધ્યાપન અંગે આચાર્યોના અભિપ્રાયો કેવા હશે ?
- (5) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોના વિદ્યાર્થી સાથેના સંબંધ અંગે આચાર્યોના અભિપ્રાયો કેવા હશે ?
- (6) ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોની સહઅભ્યાસિક અને શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિ અંગે આચાર્યોના અભિપ્રાયો કેવા હશે ?

૪. સંશોધનની મર્યાદાઓ

- (1) પ્રસ્તુત સંશોધન વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ પૂરતું સિમિત છે.
- (2) પ્રસ્તુત સંશોધન વિજયનગર તાલુકા પૂરતું સિમિત છે.
- (3) પ્રસ્તુત સંશોધન ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકો વિશે જ અભિપ્રાયો મેળવવામાં પૂરતું સિમિત છે.
- (4) પ્રસ્તુત સંશોધન વિજયનગર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના આચાર્યો પાસેથી અભિપ્રાયો મેળવવા પૂરતો મર્યાદિત છે.
- (5) પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સ્વ-રચિત અભિપ્રાયો વલિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. તેથી ઉપકરણની મર્યાદાઓ તેમાં સમાવિષ્ટ છે.

૫. સંશોધન પદ્ધતિ

પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પદ્ધતિ દ્વારા કરવામાં આવેલ હતું.

૬. વ્યાપવિશ્વ અને નમૂના પસંદગી

પ્રસ્તુત સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ વિજયનગર તાલુકાની ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાના આચાર્યો છે. જ્યારે તેમાંથી નમૂના તરીકે ૫૦ ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાના કુલ ૫૦ આચાર્યોની યાદચ્છિક રીતે પસંદગી કરવામાં આવી હતી.

૭. ઉપકરણ પસંદગી અને સંરચના

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધકે સ્વરચિત ઉપકરણનો ઉપયોગ કર્યો હતો. જેમાં અભિપ્રાયો જાણવા અભિપ્રાયો વલિનો ઉપયોગ કર્યો હતો.

૮. માહિતીનું એકત્રીકરણ

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે સંશોધકે પસંદ કરેલી ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાના આચાર્યો પાસેથી રૂબરૂ અભિપ્રાયો વલિ ભરાવીને પરત મેળવી હતી.

૯. માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

અભિપ્રાયો વલિના વિધાનોના પૃથક્કરણ માટે સાદી ટકાવારી દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને વિધાનની કક્ષા નક્કી કરવામાં આવી હતી.

૧૦. હેતુઓની ચકાસણી

૧. ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકો અને તેમના કાર્યો અંગેના અભિપ્રાયો મેળવવા

આ હેતુઓની ચકાસણી કરવા માટે ભાષા શિક્ષકો અને તેમના કાર્યો અંગેના વિધાનો રચવામાં આવ્યા હતા. આ શિક્ષકો તેમના કાર્યો અંગેના અભિપ્રાયો દર્શાવતા કુલ ૧૨ વિધાનો રાખવામાં આવ્યા હતા. આ વિધાન પરત્વે મળેલ પરિણામોને પ્રકરણ ૪ની સારણી ૪.૧માં દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. આ આધારે કહી શકાય કે ભાષા શિક્ષકો અને તેમના કાર્યો અંગેના અભિપ્રાયો જાણવાનો હેતુ સિદ્ધ થાય છે.

૨. ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના આંતર-વ્યવહાર અંગેના આચાર્યોના અભિપ્રાયો :

આ હેતુ ચકાસવા માટે ભાષા શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના આંતર-વ્યવહાર અંગે કુલ ૧૦ વિધાનો રચવામાં આવ્યા હતા. આ વિધાનો પરત્વે મળેલ પરિણામોને આધારે કહી શકાય કે ભાષા શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના આંતર-વ્યવહાર અંગેના અભિપ્રાયો જાણવાનો હેતુ સિદ્ધ થાય છે.

૩. ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોના શિસ્ત અંગેના આચાર્યોના અભિપ્રાયો મેળવવા

આ હેતુ ચકાસવા માટે ભાષા શિક્ષકોના શિસ્ત સંબંધી કુલ ૬ વિધાનોની રચના કરવામાં આવી હતી. આ વિધાનો માટે મળેલ પરિણામોને આધારે કહી શકાય કે ભાષા શિક્ષકોના શિસ્ત સંબંધી અભિપ્રાયો જાણવાનો હેતુ સિદ્ધ થાય છે.

૪. ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોના અધ્યયન-અધ્યાપન અંગેના આચાર્યોના અભિપ્રાયો મેળવવા

આ હેતુ ચકાસવા માટે ભાષા શિક્ષકોના અધ્યયન-અધ્યાપન સંબંધી ૮ વિધાનોની રચના કરવામાં આવી હતી. આ વિધાનો પરત્વે મળેલ પરિણામોની આધારે કહી શકાય કે ભાષા શિક્ષકોના અધ્યયન-અધ્યાપન સંબંધી અભિપ્રાયો જાણવાનો હેતુ સિદ્ધ થાય છે.

૫. ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોના વિદ્યાર્થી સાથેના સંબંધ અંગેના અભિપ્રાયો મેળવવા

આ હેતુ ચકાસવા માટે ભાષા શિક્ષકોના વિદ્યાર્થી સાથેના સંબંધ સંબંધી ૭ વિધાનોની રચના કરવામાં આવી હતી. આ વિધાનો પરત્વે મળેલ પરિણામોની પ્રકરણ -૪ની સારણી ૪.૫માં દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. આને આધારે કહી શકાય કે ભાષા શિક્ષકોના વિદ્યાર્થી સાથેના સંબંધ સંબંધી અભિપ્રાયો જાણવાનો હેતુ સિદ્ધ થાય છે.

૬. ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાઓના ભાષા શિક્ષકોની સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિ અને શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિ અંગેના આચાર્યોના અભિપ્રાયો મેળવવા

આ હેતુ ચકાસવા માટે ભાષા શિક્ષકોની સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિ અને શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિ સંબંધી કુલ ૫ વિધાનોની રચના કરવામાં આવી હતી. આ વિધાનો પરત્વે મળેલ પરિણામોની આધારે કહી શકાય કે ભાષા શિક્ષકોની સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિ સંબંધી અભિપ્રાયો જાણવાનો હેતુ સિદ્ધ થાય છે.

૧૧. અભ્યાસના તારણો

વિભાગ - ૧

ભાષા શિક્ષકો અને તેમના કાર્યો અંગેના અભિપ્રાયો પરથી પ્રાપ્ત થયેલ તારણો

૧. ભાષા શિક્ષકો શિક્ષણકાર્ય પ્રમાણિકતાથી કરતા હતા.
૨. ભાષા શિક્ષકો સતત ગેરહાજર રહેનાર બાળકના વાલી સાથે સંપર્ક કરતા હતા.
૩. ગામડાની શાળામાં ભાષા શિક્ષકો શિક્ષણમાં રસ દાખવતા હતા.
૪. ભાષા શિક્ષકોને સોંપવામાં આવતા વિવિધ કામો તેઓ યોગ્ય રીતે કરતા હતા.

વિભાગ -૨

ભાષા શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના આંતર-વ્યવહાર અંગેના આચાર્યો અભિપ્રાયો પરથી પ્રાપ્ત થયેલ તારણો

૧. ભાષા શિક્ષકો તરફથી વિદ્યાર્થીઓને સહકાર મળતો હતો.
૨. ભાષા શિક્ષકોનો વિદ્યાર્થી સાથેનો માનવીય વ્યવહાર યોગ્ય હતો.
૩. ભાષા શિક્ષકો શાળામાં થતા કાર્યક્રમોમાં વિદ્યાર્થીઓને સામેલ કરતા હતા.
૪. ભાષા શિક્ષકો વિદ્યાર્થીઓની મૂંઝવણ દૂર કરવા મદદ કરતા હતા.
૫. વિદ્યાર્થીઓ શિક્ષકોના વ્યવસાયને માન આપતા હતા.
૬. ભાષા શિક્ષકો વાલીઓની મુલાકાત લેતા હતા.

વિભાગ - ૩

ભાષા શિક્ષકોના શિસ્ત અંગેના આચાર્યો અભિપ્રાયો પરથી પ્રાપ્ત થયેલ તારણો

૧. ભાષા શિક્ષકો શાળામાં નિયમિત આવતા હતા.
૨. શાળામાં ભાષા શિક્ષકો દૈનિક આયોજન પ્રમાણે કામ કરતા હતા અને વિદ્યાર્થીઓ જોડે કરાવતા હતા.
૩. ભાષા શિક્ષકો વિદ્યાર્થીઓની નિયમિત હાજરી લેતા હતા.
૪. ભાષા શિક્ષકો મધ્યાહન ભોજન વખતે બાળકોને યોગ્ય રીતે ભોજન કરાવતા અને કાળજી રાખતા હતા.

વિભાગ- ૪

ભાષા શિક્ષકોના અધ્યયન-અધ્યાપન અંગેના આચાર્યો અભિપ્રાયો પરથી પ્રાપ્ત થયેલ તારણો

૧. ભાષા શિક્ષકો શૈક્ષણિક સાધનોનો ઉપયોગ કરતા હતા.
૨. ભાષાશિક્ષકો વિવિધ અધ્યાપન પ્રયુક્તિઓનો ઉપયોગ કરીને ભણાવતા હતા.
૩. ભાષાશિક્ષકો બાળકોને ટ્યુશન માટે દબાણ કરતા ન હતા.
૪. ભાષા શિક્ષકો વિવિધ ભાષાના વિષયો ભણાવતા હતા.
૫. ભાષા શિક્ષકો અભ્યાસક્રમ પૂરતા સમયમાં પૂરો કરતા હતા.

વિભાગ - ૫

ભાષા શિક્ષકોના શિક્ષક-વિદ્યાર્થી સંબંધ અંગેના આચાર્યો અભિપ્રાયો પરથી પ્રાપ્ત થયેલ તારણો

૧. ભાષા શિક્ષકો વિદ્યાર્થીના સ્વાસ્થ્ય ઉપર ધ્યાન આપતા હતા.
૨. ભાષા શિક્ષકો વિદ્યાર્થી પ્રત્યે ભેદભાવ રાખતા ન હતા.
૩. ભાષા શિક્ષકો વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ માટે પ્રોત્સાહિત કરતા હતા.

વિભાગ - ૬

ભાષાશિક્ષકોની સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિ અને શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિ અંગેના આચાર્યો અભિપ્રાયો પરથી પ્રાપ્ત થયેલ તારણો

૧. ભાષાશિક્ષકોશાળામાં શિક્ષકદિનની ઉજવણી કાળજીપૂર્વક કરાવતા હતા.
૨. શાળામાંથી ભાષા શિક્ષકો દ્વારા પ્રવાસ-પર્યટનનું આયોજન કરવામાં મદદરૂપ થતા હતા.
૩. ભાષા શિક્ષકો રમત-ગમતના કાર્યક્રમો કરાવતા હતા.

૧૨. ઉપસંહાર

સંશોધકે પ્રસ્તુત સંશોધન શક્ય તેટલું ચોક્કસ અને આધારભૂત બનાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. જેમાં ભાવિ સંશોધનની દિશા બતાવી શકાય તેટલી પોતાની વિવેક બુદ્ધિ પ્રમાણે પ્રયત્ન કર્યો છે. પ્રસ્તુત સંશોધન ભાવિ સંશોધક તેમના સંશોધન કાર્યમાં મદદરૂપ થશે તેવી સંશોધકને આશા છે.